

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560 ได้เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ เครือข่ายชุมชน และภาคประชาคมในพื้นที่และภูมิภาค เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นกำหนดทิศทางการพัฒนาและการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ ภายใต้กรอบแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายรัฐบาลและนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เห็นว่าทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) โดยความมั่นคงคือความสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ความมั่งคั่งคือ การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และความยั่งยืนคือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชน

ดังนั้น ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับชุมชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเป็นแกนกลางในระดับนโยบายและคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง 8 เขต เป็นแกนกลางในระดับพื้นที่เพื่อบูรณาการการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวร่วมกับคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ(ก.บ.ก.) และคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) สำหรับการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยการบูรณาการจะดำเนินการผ่านกลไกการจัดทำแผนและการจัดทำงบประมาณเชิงบูรณาการ ทั้งงบบุรณาการด้านการท่องเที่ยว งบประมาณของหน่วยงานงบประมาณของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย กองทุนเพื่อช่วยเหลือเยาวชนนักท่องเที่ยว (ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย 2558-2560)

จึงเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวในชุมชนมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือสินค้าทางการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการ

ท่องเที่ยวชุมชน จึงไม่มีขีดจำกัดในการให้บริการเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ ดังนั้นรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ทั้งระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นมีนโยบายรองรับที่สามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นมีหน่วยงานสำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล และวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวจะประกอบด้วย การสำรวจจัดทำข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวและแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในพื้นที่ พัฒนา ปรับปรุง พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่ให้มี ความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อสนับสนุนให้เกิดศักยภาพการท่องเที่ยวและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสมสำหรับศูนย์กลางระหว่างการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม การท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โดยสื่อที่เหมาะสมหรือจัดหาได้ ปรับปรุงพัฒนาเกี่ยวกับป้ายสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ปรับโครงสร้างระบบบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ทั้งด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง พาหนะรับส่ง นำเที่ยว มัคคุเทศก์ และที่สำคัญคือการแสวงหาความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนากิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยอาจจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยว กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกิจการท่องเที่ยวหรือกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน (ลำยอง ปลั่งกลาง. 2551 : 21-22)

เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชุมชนจำนวนหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี ที่ลุกขึ้นมาทำวิจัยเองเพื่อหารูปแบบสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน ซึ่งอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่คือการทำสวนผลไม้ ต่อมาเมื่อประสบกับปัญหาราคาสวนผลไม้ตกต่ำ ชาวสวนจึงรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี 2544 โดยมี คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ เป็นประธานกลุ่ม เปิดพื้นที่สวนผลไม้กว่า 100 ไร่ ครอบคลุมสวนทั้งทกสวน ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม สัมผัสชีวิตชาวสวน พักค้างแรมในบ้านพักที่ได้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ซึ่งตั้งอยู่กลางสวนผลไม้ และเพลิดเพลินกับโปรโมชันบุฟเฟต์เด็ดชิมผลไม้สดๆ จากต้นที่ปลูกตลอดสองข้างทางได้แบบไม่อื่น ทั้งการันตีเรื่องความปลอดภัยไร้สารพิษ เพราะชาวสวนบำรุงไม้ผลทุกต้นด้วยปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อีกมากมาย และที่น่าสนใจคือ มีการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน อาทิ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เช่น สวนป่า แหล่งน้ำ แหล่งวัฒนธรรมชุมชน เช่น วัดวาอาราม ศิลปะวัตถุ พิพิธภัณฑสถานต่างๆ ของชุมชนที่ผลิตโดยชุมชน

ปัจจุบันกลุ่มชุมชนได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรีประกอบด้วยกลุ่มชุมชน 7 ชุมชนได้แก่ 1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาบายศรี 2) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าแฉลบ อำเภอเมือง 3) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ 4) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะसान 5) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนวังแฉิม อำเภอมะขาม 6) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวใต้ อำเภอโป่งน้ำร้อน 7) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตะปอนและวันนี้ ชุมชนเหล่านี้ กำลังดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนและผลักดัน ให้ชุมชน หรือกลุ่มชาวบ้าน ที่ค้นพบว่า บ้านเรามีของดีมากมาย มีธรรมชาติสวยงาม อุดมสมบูรณ์ อาหารอร่อย วิถีวัฒนธรรมงดงาม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ฯลฯ และต้องการนำเสนอให้ท่านมาท่องเที่ยว แบบสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมท่องเที่ยว ที่จัดการโดยชุมชนเอง บรรยากาศ แบบบ้านๆ แต่เต็มไปด้วยคุณภาพและความน่ารัก อบอุ่น มิตรภาพดีๆ ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการมาเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไปนอกจากนี้ยังสามารถบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาการวิจัยสื่อสารการท่องเที่ยวของหลักสูตรสาขาวิชาการสื่อสารบูรณาการเพื่อให้นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติการกระบวนการวิจัยจากประสบการณ์จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงบริบทและศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ที่ผ่านมามีแนวทางอย่างไร
2. เพื่อทราบถึงแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. เพื่อให้เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชนเองอย่างยั่งยืน

4. เพื่อให้หน่วยงานหรือองค์กร รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่นๆ ได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นของตน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research)และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาบริบทและกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1) ผู้นำชุมชนหมู่บ้าน 2) ผู้นำชุมชนเครือข่ายท่องเที่ยวจันทบุรี 3) นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการการท่องเที่ยวของชุมชน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ผู้วิจัยทำการศึกษบริบทและการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรีใน 4 ประเด็นคือ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านราคา ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านส่งเสริมการตลาด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนที่รวมตัวกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ประกอบด้วยกลุ่มชุมชน 7 ชุมชนได้แก่

1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่

2) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าแฉลบ อำเภอเมือง

3) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์

4) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะसान อำเภอมะขาม

5) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนวังแฉิม อำเภอมะขาม

6) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวใต้ อำเภอโป่งน้ำร้อน

7) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตะปอน อำเภอขลุง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเตรียมข้อมูล ศึกษาค้นคว้า จัดลำดับข้อมูล สร้างเครื่องมือ พร้อมทั้งการ แจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ ใช้ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ถึง ธันวาคม พ.ศ.2560

นิยามศัพท์

การพัฒนาศักยภาพชุมชน หมายถึง แนวทางการเสริมสร้างขีดความสามารถหรือความพร้อม ของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การกระจายรายได้ การสร้างความพึงพอใจ ให้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การ กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน การสร้างรายได้สู่ชุมชนและสร้างจิตสำนึกในการ ดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี หมายถึง การรวมตัวกันของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยว และร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมของชุมชนในด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้าน ราคา ด้านสถานที่และด้านการส่งเสริมการตลาด

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

